

Presentació

L'any 2000, dins el programa d'activitats del Seminari d'Història de Barcelona, l'Arxiu Històric de la Ciutat va encarregar al professor Josep Maria Fradera, professor de la Universitat Pompeu Fabra, la ideació i direcció d'un curs sobre el segle XIX català. El present volum aplega els textos –anotats i més o menys reelaborats– de les lliçons impartides pels especialistes que foren convocats pel director del curs. El programa, que es desenvolupà entre octubre de 2000 i febrer de 2001, s'articulà en quatre parts complementàries sota el títol general *Societat, política i cultura a Catalunya (1830-1880)*.

La primera part, de caràcter introductori, *Context històric*, compregué quatre sessions, a càrrec la primera de Josep Maria Fradera, i les altres tres encomanades respectivament a Anna Maria Garcia Rovira, Genís Barnosell i Albert Garcia Balañà. Els problemes historiogràfics que planteja el temps de les revolucions econòmica i política de mitjan segle XIX i les tensions socials en el rerefons del gran procés de canvi global són l'objecte principal d'aquest primer bloc d'aportacions, obert a les noves tendències metodològiques en l'estudi del moviment obrer.

Les cinc sessions de la segona part, *Aspectes d'una cultura*, tingueren en comú l'aproximació dinàmica del fet cultural i anaren a càrrec de Manuel Jorba, amb dues jornades dedicades a presentar la inflexió del moviment romàntic des del radicalisme liberal cap al conservadorisme; del mateix Fradera, que mostrà el procés d'adaptació de l'Església catòlica al món sorgit de la revolució liberal i de la industrialització; de Ramon Grau, que presentà l'evolució del pensament historiogràfic central dins les institucions catalanes; i de Joan-Lluís Marfany, que contraposà la renaixença literària, com a fenomen superficial, i la profunda decadència lingüística coetània.

La tercera part, *Professions noves i velles*, tenia per objecte presentar algunes mostres d'una línia recent i molt prometedora de recerca. Stephen Jacobson hi presentà els seus estudis sobre els advocats barcelonins; Joaquim Maria Puigvert, els primers fruits de la seva recerca sobre els professionals de la sanitat; i Ferran Sagarra, la seva visió de les activitats d'arquitectes i enginyers, dues professions en pugna. La sessió programada per al dia 30 de gener de 2001 era reservada a dues aportacions més, una a càrrec d'Albert Garcia Balañà, amb el títol «Els primers enginyers industrials: entre el cosmopolitisme tècnic i el particularisme social» i una altra a càrrec d'Ernest Lluch, que hauria hagut d'explicar-nos «El 'Plan Económico' de l'Eixample d'Ildefons Cerdà». L'assassinat de Lluch a mans d'ETA un cop ja començat el curs va trasbalsar aquestes previsions, i la sessió anunciada fou substituïda per un acte d'homenatge, amb parlaments de Josep Maria Fradera i de Ramon Grau, que glossaren la personalitat i l'obra historiogràfica de l'enyorat historiador economista.

La darrera part del programa abordà *La política*, a través de tres sessions dedicades, respectivament, als liberals conservadors, analitzats per Borja de Riquer; a Víctor Balaguer com a progressista prototípic, a càrrec de Joan Palomas; i al republicanisme, un univers complex presentat per Pere Gabriel.

Els treballs que el lector té a les mans són el resultat de recerques fetes els darrers anys. Una lectura de conjunt permet apreciar i ressaltar algunes consideracions importants. Per exemple, que els models historiogràfics vigents fins fa poc, amb la seva interpretació lineal de les relacions entre economia i política són insuficients i que cal considerar acuradament els plans social i cultural. O, en segon lloc, que el ventall de protagonistes de la història de Catalunya necessita ser ampliat. Els textos que presentem no tenen cap pretensió de ser exhaustius: deixen de banda de manera conscient una reconsideració del món rural o del món immens obert per la història del gènere. Mostren, així sí, camins nous i interpretacions renovades; mostren amb eloqüència que resta molt per fer i per explicar d'un segle XIX que ha de ser mirat des de nous angles i pensat altra vegada des de les exigències actuals de les ciències socials.